

רוח ירושלמית

החיים עם הרב קוק

השיעור המרכזי בבית הרב קוק רח' הרב קוק 9 ירושלים בכל יום שלישי 20:00

בסייעתא דשמיא

חוברת כז'
שבט

חצצון תמר

מנהיגות חדשה לישראל

הרב יצחק חי זאגא

חצצון תמר

שלו' לכולם. נמשיך בענין קדושתם המיוחדת של מקומות שונים בארץ ישראל. הפעם נעסוק באמירה הרוחנית המיוחדת למקום, שבשמו הפחות מוכר, נקרא – חצצון תמר.

הפעם הראשונה בה מופיע חצצון תמר בתורה, היא במסע הכיבוש של ארבעת המלכים, בזמן אברהם אבינו, בראשית יד' ז', 'ו.ויכו את כל שדה העמלקי, וגם את האמורי היושב בחצצן תמר'. פירש רש"י, 'הוא עין גדי, מקרא מלא ביהושפט'. כונתו לדברי הימים ב' כ', 'באו בני מואב ובני עמון ועמהם מהעמונים, על יהושפט למלחמה.. והנם בחצצון תמר היא עין גדי'. מה פירוש, 'ובני עמון ועמהם מהעמונים'? עמון באו עם עמון? פירש רש"י, 'זה עמלק. ולמה נקראו עמונים? לפי ששינה כסותו ולשונו כעמונים, ונתערבו בהם ובא להלחם בישראל.. ועין גדי סמוך למחוז של עמלק..'. מה פשר הדגשת השכנות של עמלק לעין גדי, הן בבראשית והן בדברי הימים?

עוד יש לשאול, מה פשר השם 'עין גדי', ומדוע לקרוא למקום גם 'חצצון תמר'? ובכלל, מה פירוש המילה הזו 'חצצון'?

מספר ירמיהו, נב' טז, 'ומדלות הארץ השאיר נבוזראדן רב טבחים לכורמים וליוגבים'. 'כורמים - תני רב יוסף, שבת כו., 'אלו מלקטי אפרסמון מעין גדי ועד רמתא..'. נבוזראדן, רב המרצחים של נבוכדנאצר, שהחריב בית מקדשנו והגלנו מירושלים, מחליט להשאיר בעין גדי, יהודים מלקטי אפרסמון. למה? מה כל כך מיוחד באפרסמון עין גדי? ננסה להבין את תוכן האור, השוכן באדמת חצצון תמר היא עין גדי.

בתפילה לבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן

תחית הקודש

לפני שנמשיך במסענו, לעומקה הרוחני של אדמת עין גדי, חשוב להבין את ההקשר הכללי, בתוכו מתרחש לו מסענו זה.

כתב מרן הרב קוק, אגרות הראי"ה לט', '..כל עיר ומקום שבארץ הקודש, יש לו שורש ובחינה בקדושה בפני עצמה, כמו שהאריך בזה ב'חסד לאברהם'.. עין הארץ נהר יג'.. אע"פ שירושלים חביבה מאד, וקדושתה כוללת בכללות'.. אומר לנו הרב, שלמעשה, אדמת ארץ ישראל, היא כמו ספר תורה, עד שכל מקום באדמתה, הוא כמו פרשה מיוחדת בפני עצמה, כחלק מהמכלול הגדול, המתגלה בכללותו, בירושלים עיר הקודש.

אבל אנחנו, מפני חטאינו גלינו מארצנו, ותורת קדושת המקומות השונים בארץ ישראל, נשתכחה מאיתנו. הסתכלותנו על ארץ ישראל, עם כל רגשי הקדושה שאנו חשים כלפיה, עדין חיצונית מאד. בשובנו לארץ ישראל ותחית מדינתנו, צריכה להתחדש בנו, תורת ארץ ישראל במלוא עומקה הרוחני. חלק חשוב מאד בתחית הקודש הכללית הזו, היא הפרק העוסק בקדושת המקומות השונים בארץ ישראל. ההפתעה בה נגלה, איזו קדושה מיוחדת שוכנת באדמת עין גדי, רק מלמדת, עד כמה עלינו להתאמץ ולדלות, מתוך עומקי תורתנו הקדושה, את רזי קדושתה של הארץ. עד אשר יבוא תשבי, וישלים את השבת האבדה שאבדה מאתנו, בגלותנו הארוכה.

יצא חוצץ כולו

ראשית ננסה להבין, מה פירוש המילה 'חצצון'. אמר שלמה המלך, משלי ל' כז', 'מלך אין לארבה, ויצא חוצץ כולו'. מפרש אבן עזרא, 'יצא מאוסף ומקובץ'.. וכן במצודת דוד, 'מלך אין לארבה להנהיגם יחד באסיפה אחת כדרך המלך, ועם כל זה, בוחרים מעצמם לצאת יחד באסיפה אחת'.. מצודת ציון מוסיף לבאר את המילה חוצץ, 'מאוסף ומקובץ, וכן נקרא אסיפת אבנים קטנים'.. מה שמכונה, חצץ.

אם 'חוצץ' פירושו לאסוף ולקבץ, אז חצצון תמר, הוא מקום בו אספו תמרים. אכן, כך פירש רס"ג, בראשית יד' ז', 'חצצון תמר, מקום קבוץ ורבו דקלים'. אך עדין יש להבין, והלא רב יוסף אמר, כנ"ל שבת כו., שכורמים הם מלקטי אפרסמון, ורש"י שם פירש, שהמילה כורמים, באה מ'לשון מאספים', אז עין גדי הוא חצצון תמר או כרמי אפרסמון? אולי באמת, שניהם גם יחד. אבל אם המילים 'חצצון' ו'כרמי' הן בעלות אותה משמעות, של איסוף וקבוץ, אז למה לקרוא חצצון תמר ולא כרמי תמר? מה הענין במילה חצצון?

אשכול הכופר

נאמר בשיר השירים א', 'צרור המור דודי לי בין שדי ילין. אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי'. פירש רש"י, 'אשכול הכופר.. בושם ששמו כופר.. ועשוי כעין אשכולות.. שאותן כרמים עושין פירות ארבעה או חמשה פעמים בשנה, ודוגמא היא לכמה כפרות ומחילות

שמחל להן הקב"ה...! אומר רש"י, אשכול הכופר, רומז לכפרתם של ישראל. הפסוק מדגיש שהוא צומח בכרמי עין גדי. מדוע? מה הקשר בין עין גדי לכפרת ישראל?

מובא במדרש, ילקו"ש שה"ש תתקפד', ר' יוחנן פתר קריא בקטורת. צרור המור, אלו סממנים שנותנים בה. היכן מלינים להם? בין בדי הארון, דכתיב בין שדי יליו. אשכול, שמתמרת ועולה עד הקורות ויורדת כאשכול. הכופר, שמכפרת על עונותיהם של ישראל'. לשיטתו של ר' יוחנן, 'אשכול הכופר' הוא כינוי לקטורת שמכפרת על ישראל. אך כיצד קשורה היא לכרמי עין גדי? לפי אופיו של שיר השירים ורמזיו הארץ ישראליים, ברור שאין זה אזכור סתמי של מקום גידול סממני הקטורת. יש כאן משהו עמוק יותר.

למדנו שבעין גדי ליקטו אפרסמון, האם אשכול הכופר הוא אפרסמון? המשנה אומרת, שביעית ז' ו', 'הורד והכופר והקטף והלוטם, יש להם שביעית ולדמיהן שביעית. ר' שמעון אומר, אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי'. מסביר הרמב"ם בפירושו למשנה, 'הכופר, "אלחנא".. אשכול הכופר, שהוא אשכול "אלחנא", לפי שהוא עושה אשכולות נאים בתכלית.. והקטף, עץ האפרסמון בלי ספק'. אשכול הכופר הוא הצמח ממנו עושים היום את ה"חינה" בחלק מעדות ישראל, כמובא בספרנו, אורות חיים חגים ומועדים עמ' 161. הנוהגים כך, שמים אותו על ידי החתן והכלה, כי חתונתם היא יום הכפורים שלהם, ומכפרת להם על כל מעשיהם. יש גם פיוט לחתנים, בו מכונה החתן, 'אשכול הכופר'. מכל מקום, ברור שהכופר אינו אפרסמון. אז מדוע נאמר, 'אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי', והלא בעין גדי כורמים אפרסמון? נתבונן מעט לעומק מהותו של האפרסמון.

בורא שמן ארצנו

שאל רב חסדא את רב יצחק, ברכות מג., 'האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה?' מה מברכים על ריחו של שמן בושם האפרסמון? 'אמר ליה, הכי אמר רב יהודה: בורא שמן ארצנו'. כתב הרמ"ק, פרדס רימונים שער כג', שהמילה 'שמן' רומזת לירידת שפע. אם כן, התואר 'שמן ארצנו', שנותן רב יהודה לשמן האפרסמון, פירושו, שבאפרסמון הוא מוצא את השפע של ארץ ישראל.

ממשיך שם רב חסדא ואומר לרב יצחק, 'בר מיניה דר' יהודה, דחביבא ליה ארץ ישראל, לכולי עלמא מאי? היינו, אל תביא לי ראייה מרב יהודה, שארץ ישראל חביבה לו, מהו נוסח הברכה לשאר העולם? 'אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן: בורא שמן ערב'. כל כך תמוה. וכי רב יהודה הוא אוהב ארץ ישראל, ושאר העולם לא?!

יתירה מכך, כתב שם רבינו יונה, בהסבר ברכת בורא שמן ערב, 'מפני שנמצא בארץ ישראל והוא חשוב, קבעו לו ברכה בפני עצמו, ומברכים עליו בורא שמן ערב, וזהו עצי שמן האמור במלכים'. הבית יוסף, הביא דברי רבינו יונה, ובשולחן ערוך רטז' פסק, 'על שמן אפרסמון מברך בורא שמן ערב'. וכן כתב משנה ברורה, ס"ק כג', 'מפני שנמצא בארץ ישראל והוא חשוב, קבעו לו ברכה בפני עצמה, להורות על חשיבותו'. וכן כתב ערוך השלחן, שם ט', 'שמן יקר מאד וגידולו רק בארץ ישראל, ולכבוד ארץ ישראל

תקנו עליו ברכה מיוחדת...'. אם גם ברכת בורא שמן ערב, נובעת מיחודו הארץ ישראלי של האפרסמון, אז מה רצה רב חסדא מרב יהודה? מדוע לא לברך בורא שמן ארצנו?

כתב מרן הרב קוק, אורות ארץ ישראל א', '..ארץ ישראל היא חטיבה עצמיתית קשורה בקשר חיים עם האומה.. ומתוך כך, אי אפשר לעמוד על התוכן של סגולת קדושת ארץ ישראל, ולהוציא לפועל את עומק חבתה, בשום השכלה רציונלית אנושית, כי אם ברוח ד' אשר על האומה בכללה..'. אפשר לאהוב את הארץ רגשית ושכלית, אך לא תהיה זו האהבה העמוקה השלמה. כי לאהבת ארץ ישראל מגיעים, רק כשמגלים את עומק התוכן של סגולת קדושתה, היינו, את האור האלוקי הנשמתי הגנוז באדמתה, המאיר ומחיה את נשמותינו. להשגת אורה הנשמתי של ארץ ישראל, יש צורך בכשרון רוחני, המצוי אמנם בטבע של כל עם ישראל, אך מתגלה בצדיקיו, אשר פיתחו כשרונם זה.

על פי דברים אלו נראה להציע, שרב חסדא אומר לרב יצחק, אנו עוסקים בברכת הנהנין, וברכה מסוג זה אי אפשר לברך, בלי שתהיה הנאה ממשיית לאדם. ר' יהודה, זכה לעמוד על התוכן של סגולת קדושת ארץ ישראל, ולהגיע לעומק חיבתה הנשמית, עד שכשהוא מריח את האפרסמון, הוא נהנה הנאה ממשיית, משפע אורה של ארץ ישראל, ויכול הוא לברך על הנאה זו, ברכת הנהנין. אבל כל העולם, שלא זכו למדרגה זו, איך יברכו ברכת הנהנין על דבר שלמעלה מהשגתם? על כן אמר ר' יוחנן, שלשאר העולם, ברכת שמן האפרסמון, היא בורא שמן ערב. ראו עד היכן מגיעה מעלת אפרסמון עין גדי, שבריוחו כמוס שפע האור של ארץ ישראל.

הסטוריון רומאי מסוים, טען בספרו, שלאחר חורבן המקדש, ניסו היהודים מעין גדי, להשמיד את האפרסמון, כדי שלא יפול בידי הרומאים. גם אם ניקח דבריו בערבון מוגבל, אפשר לראות, שהרומאים תפסו את האפרסמון, כבעל משמעות לאומית עמוקה ליהודים. גם נבוזרדאן מחריב הבית הראשון, וגם הרומאים מחריבי הבית השני, התיחסו לאפרסמון באופן מיוחד. מיהו האפרסמון ומה סודו?

הכתר העליון

יעקב אבינו שולח ליוסף הצדיק, בראשית מג' יא', מ'זמרת הארץ'. פירש רש"י, 'מתורגם, מדמשבח בארעא, שהכל מזמרים עליו כשהוא בא לעולם'. מה המשובח בארץ ישראל? אומר יעקב אבינו, 'מעט צרי ומעט דבש נכאת ולט בטנים ושקדים'. מהו אותו צרי, הנחשב ראש וראשון לשבחה של הארץ? תרגם אונקלוס, 'קטף'. וכן 'רבן שמעון בן גמליאל אומר', כריתות ו., 'הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף'. הרמב"ם הנ"ל כתב, 'והקטף עץ האפרסמון'. וכן בערוך, ערך אפרסמון כתב, 'שמן אפרסמון הוא צרי, ואילן שלו, קטף שמו'. וכן כתב במשנה ברורה, רטז' כב', על שמן האפרסמון, 'הוא צרי בלשון המקרא, וחזתכין העץ ומקלפין אותו ונוטף שמן ממנו, ומוזכר בש"ס, הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף'. אם כן, האפרסמון הוא הצרי, ראש לסממני הקטורת.

כתב מרן הרב, עולת ראיה א' קמה', 'הסם הראשון מאחד עשר הסממנים, שהוא הצרי,

ודאי כולל הוא בהערכתו, את כל מהותם הכללית של הסמים כולם.. השרף, הוא מציין את הגידול הלשדי, שאיננו מתגלם בצורה פרטית.. אלא הוא עומד בעינו, בתור שרף וכח פנימי, המוכן לכוון את ההויה של כל היש, על ידי לשד החיים הפנימיים, ההולכים ומתגלים. הצרי, ראשון הסממנים, אינו אלא שרף, הנוטף מעצי הקטף, "וקטפו זהו פריו" (נדה ח'). אומר הרב, הצרי, הוא נקודת השורש הכללית, הכוללת כל פרטי המציאות, כשרף העץ, המבטא את לשד חייו וכוחו הכללי של העץ, טרם התפרטותו לפירותיו. לכן, קטפו, היינו השרף היוצא מגזעו השורשי הכללי, הוא הוא פרי. הצרי, הוא הכתר העליון, השורש הכללי לכל פרטי המציאות, המיוצגים ברעיונותיהם של שאר סממני הקטורת.

מסופר במדרש תנחומא, בראשית א', מעשה בר' אבהו כשהיה מסתלק מן העולם, הראה לו הקב"ה, שלש עשרה נהרי אפרסמון, התחיל לומר בשעת מיתה לתלמידיו, אשריכם עוסקי התורה. אמרו לו, רבינו, מה ראית? אמר להם שלש עשרה נהרי אפרסמון נתן לי הקב"ה בשכר תורתיו..!.. וכן בתענית כה., הבטיח הקב"ה לר' אלעזר בן פדת, שיתן לו לעולם הבא, '..תליסרי נהרותא דמשחא אפרסמון דכין..!'. על פי דברי הרב קוק, מתקבל כאן עומק נפלא. כי הצרי, האפרסמון, הוא הכתר הכללי העליון, השורש הכללי, לכל המציאות כולה, טרם התפרטותה, ובו ישנן יג' מידות רחמים, יג' נהרות טהורים. אפשר משמים לא הורשה נבזוראדן לפגוע באפרסמון, משום שאין בו מציאות של חטא. אך יש לשאול, אם האפרסמון רומז לרחמים המכפרים, אז מה הענין באשכול הכופר?

המור הכופר והאפרסמון

הפסוק מכנה את צמח החינה בשם אשכול הכופר, המבטא את הכפרה, וקושר אותו, לכרמי עין גדי, מקום גידול האפרסמון. אז מי מבטא כפרה, אפרסמון או אשכול הכופר? התשובה עולה, מתוך עיון והשוואת שני הפסוקים, בשיר השירים א', 'צרור המור דודי לי בין שדי ילין. אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי'. נתבונן לעומקם.

ראשית נשים לב, שבשני הפסוקים, מופיע הטעם פסק, לאחר הזכרת שם הבושם. היינו, 'צרור המור', פסק, 'דודי לי בין שדי ילין'. 'אשכול הכופר', פסק, 'דודי לי בכרמי עין גדי'. המשמעות היא לכאורה, ששני הפסוקים פותחים בהכרות שם הבושם, ואחר כך, ההסבר הרוחני לבחינת אהבת ד', 'דודי לי', המתגלה בו, על פי מיקומו המיוחד בארץ. ניישם ונפרט את הדברים.

'צרור המור' - התורה מצוה, שמות ל' כג', '..קח לך בשמים ראש, מר דרוו..!'. מהמור ועוד בשמים, עשו את שמן המשחה, בו קידשו את כלי המשכן. למדנו בשיעורנו לפורים, אורות חיים חגים ומועדים עמ' 267, שהמור מדריך את הכלים מגבולותם הגשמית, ופותח את שעריהם הגבוליים, לקבלת קדושה מן האינסוף. ענין המור, קדושת הכלים. היינו, הקדושה היורדת ומתגלה במציאות הארצית. קדושת צרור המור, היא הקדושה המלקטת וצוררת לצרור אחד, את ניצוצי הקדושה, הפזורים בתוך המציאות הצרה. 'דודי לי בין שדי ילין' - פירש רש"י, 'בין שני בדי הארון'. מדוע מכונים אלו, 'בין שדי'?

ארון הברית, עמד בבית המקדש, כשאורכו, לרוחבו של קדש הקודשים, ושני קצות בדיו, הם מוטות הנשיאה הצדדיים שלו, דוחקים את הפרוכת שבין הקודש לקדש הקודשים. כך מתואר במלכים א' ח', '...ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה..', פירש רש"י, '...דוחקין ובולטין כעין שני דדי אשה, כענין שנאמר בין שדי ילין'. משמעות הפסוק היא, שצרור המור מבטא את אהבת ד' לישראל, המתגלה בשכינה, השוכנת בין שני בדי ארון הברית, ומניקה משדיה כביכול, את המציאות הארצית כולה.

'אשכול הכופר' - מבטא כאמור את כפרת ישראל. 'דודי לי בכרמי עין גדי' - זוהי אהבת ד' לישראל, הבאה בשורשה מהכתר העליון, המתגלה ושוכן באפרסמון שבכרמי עין גדי. אומר הפסוק, אשכול הכופר הוא אמנם החינה, ובכרמי עין גדי באמת מגדלים אפרסמון, אבל השורש הרוחני של פעולת אשכול הכופר, המבטא כפרה, הוא בענינו הרוחני של האפרסמון. כי שורשה העמוק של כפרת ישראל, הוא ביג' מידות רחמים, המשולים ליג' נהרי אפרסמון, אותן אפרסמון כביכול, שכאן במציאות הארצית, נלקט הוא בעין גדי.

הכרובים מעצי אפרסמון

כתב רבינו יונה הנ"ל, ברכות לא: מדפי הרי"ף, '...וזהו עצי שמן האמור במלכים'. עצי שמן, מוזכרים במלכים א' ו', 'ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן.. ואת פתח הדביר עשה דלתות עצי שמן.. וכן עשה לפתח ההיכל מזוזות עצי שמן..'. מבחינה אומנותית, יש כאן התעצמות של מרכיב עצי השמן, ככל שנכנסים יותר ויותר פנימה. בכניסה להיכל, רק המזוזות עשויות מעצי שמן. כשמגיעים לקדש הקודשים, הדלתות עצמן מעצי שמן, וכשנכנסים פנימה, הכרובים הסוככים בכנפיהם על הארון, עשויים מעצי שמן. אומר רבינו יונה, עצי שמן אלו, הם עצי אפרסמון. יוצא, שארון הברית הוא מקום השכינה, והכרובים העשויים מאפרסמון, הרומז לכתר העליון, סוככים עליה מלמעלה.

על פי דבריו, נוכל להציע הבנה בדברי ר' יוחנן הנ"ל, שהפסוקים בשיר השירים, העוסקים בצרור המור, אשכול הכופר וכרמי עין גדי, מדברים על הקטורת. 'צרור המור, אלו סממנים שנותנים בה. היכן מליניים להם? בין בדי הארון, דכתיב בין שדי ילין. אשכול, שמתמרת ועולה עד הקורות ויורדת כאשכול. הכופר, שמכפרת על עונותיהם של ישראל'. צרור המור, הוא צרור סממני הקטורת, המוקטרת כל השנה על מזבח הזהב, המכוון אל מול שני בדי ארון הברית הבולטים מהפרוכת, וביום הכפורים ניתנת, בין שני בדי הארון ממש. עולה עשן ריחה עד הקורות, עד תקרת המציאות של העולם הזה, וחוזרת ויורדת כאשכול, המכפר על עונות ישראל. מה פירוש אשכול, על פי ר' יוחנן, ומה הקשר לכרמי עין גדי?

כתב מרן הרב קוק, עולת ראיה א' קמו', 'בחיים העליונים של הנשמה, במרום חביון עזה, שם אין הבדל בין ההופעה הפנימית של הנפש ובין הופעת העולם החצוני, וכל ההויה והמציאות כולה. וזהו סוד הקטרת, המעלה הכל, ומקשר את הכל, את כל הפנים, ואת כל החיצון, ברום השרש העליון של מקור ההויה'. אומר הרב, הקטורת אינה אלא קשורת,

הקושרת את כל ניצוצי הקדושה הפזורים בכל פרטי המציאות, חזרה לשורשם הכללי, באלוקים חיים. זהו שאומר ר' יוחנן, עולה עד הקורות, עד תקרת העולם הנברא, וחוזרת ויורדת כאשכול, היינו, אש כל, אש הכלליות המכפרת. כי כשהכל עולה לשורשו הכללי, נטהר הוא במקוה מקור שאיפתו הטובה, וחוזר למציאות הארצית, טהור ונקי מכל חטא. וכן אמר ר' יהושע בן לוי, שבת פח: 'אשכל הכפר.. מי שהכל שלו, מכפר לי..'

מדוע אש הכלליות הזו, קשורה לכרמי עין גדי? אולי כי אש הכלליות בשורשה העליון, מתגלה בכרובים פורשי הכנפים, העשויים מעצי השמן, הבאים מכרמי עין גדי. לפי זה, 'בין שדי ילין', רומז לשני בדי הארון, ו'כרמי עין גדי', רומז לכרובים שמעל הארון.

למדנו בשיעורנו 'יריחו תחילה', שיהושע מכניס את כל בני ישראל בין שני בדי הארון, וכובש את יריחו עם ארון הברית, כדי ללמד את ישראל, שגם בירידתם למציאות הטבעית הארצית, מי שמאיר אותם ועוזר להם לנצח, הוא אור אינסוף, השוכן ומתגלה, בארון הברית. על דברי ר' יהודה, שאמר לברך 'בורא שמן ארצנו', על ריח האפרסמון, פירש רש"י, 'שמן ארצנו, שהיה גדל ביריחו, ועל שם הריח היתה נקראת יריחו..!'. לפי דברינו לעיל, הדברים מאד מתאימים ליריחו, כי הבשורה של יריחו היא, שגם במקום הכי גשמי בארץ ישראל, מאיר אור האינסוף, וזה מתאים לאפרסמון, אור הכרובים, המתגלה בשני בדי הארון. בכל זאת, בחר שלמה המלך, להדגיש את שכנתה של יריחו, היא עין גדי, וכן אמר רב יוסף, שנבוזראדן, השאיר מלקטי אפרסמון שבעין גדי. מה הענין המיוחד בעין גדי, לעומת יריחו? כמו כן, עדין לא הבנו, מדוע מכונה מקום ליקוט האפרסמון, בשם עין גדי, או בשם הנעלם יותר, חצצון תמר.

לחצצר בחצוצרה

הקב"ה מצוה את משה רבינו, במדבר י', 'עשה לך שתי חצוצרות כסף, מקשה תעשה אותם, והיו לך למקרא העדה ולמסע את המחנות.. וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעתם בחצצרת ונזכרתם לפני ה' אלוקיכם ונושעתם מאויביכם. וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצצרת על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם, והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם..'. שמושים שונים לחצוצרות, שלא מובן הקשר ביניהם. שלושת השמושים הראשונים הם, לקרוא לעדה, לקרוא לנשיאים, למסע העדה. בנוסף, השתמשו בחצוצרות, לעורר רחמי שמים בעת מלחמה, ולהיזכר לטובה לפני ד', בימי שמחה ומועד. מה הקשר לחצוצרות?

אפשר לומר בפשטות, שהחצוצרה נקראת כך, על שם שהיא חוצצת, מקבצת ומאספת את כל ישראל לאחדות אחת, וכשישראל באחדות, אש כלליותם מגינה עליהם. לכן, שימשו החצוצרות, הן לאסוף את העם, והן להזכירו לטובה לפני ד'. אבל יש להבין, מדוע מצוה הקב"ה למשה, לעשות הפעולות הנ"ל, דוקא על ידי חצוצרות הכסף? ניקח לדוגמא את מסע המחנות. התורה אומרת, במדבר ט' יז, 'ולפי העלות הענן מעל האוהל ואחרי כן יסעו בני ישראל, ובמקום אשר ישכון שם הענן, שם יחנו בני ישראל'. כשהיו

באחדות עימך, הימלט על נפשך. כך אומר הנביא, שעץ חניתו של גלית, היה גם חץ חניתו, והוא כמנור אורגים. כי סביב כח חניתו, כוחו הגופני, ארג את הפלשתים סביבו, איגד וחיץ אותם, להיות ראש חץ. זוהי משמעות המילים, וחץ חניתו כמנור אורגים.

לעומתו, בא דוד המלך במנהיגותו, ואורג את עם ישראל, סביב אריגת פרוכת למקדש, אשר תלביש על שני בדי הארון, שיבלטו דרכה, להניק את כל המציאות. זהו העומק של דברי דוד המלך לגלית הפלשתי, שמואל א' יז, 'אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ד'..'. אומר לו דוד, כל המנהיגות שלך בנויה על כוחך הגשמי, אתה הבריון של השכונה, וכולם מתחברים אליך משיקולי כדאיות. אבל אני בא בשם האידיאל האלוקי, הנצחי. אני אורג את עמי, סביב אידיאל אמיתי. וניצחה האריגה של דוד המלך, את האריגה של גלית.

גם היום, יש דרכים שונות, לאסוף ולאחד את הציבור. יש מי שיוצר אריגה של הפחדות, או מחבר את האנשים על בסיס אינטרס כספי צר. שיטות אריגה אלו, והדומות להן, פועלות לפי מיטב המסורת של גלית הפלשתי. הן זמניות וחולפות, ולא יחזיקו מעמד. כפי שכתב מרן הרב קוק, אורות התחיה ז', 'באין מטרה לגבורת החיים תלך הלך ונמוג, חילה ימעט והיא תתנון ותצעד אל הבליה, הנכונה לפניה במורד..'. אין זו דרכו של דוד המלך. לא כך בונים את האריג הישראלי. כפי שכתב שם מרן הרב, 'הרוח הגדול והנעלה, השואף לגדולי גדולות, הוא רק הוא מחזיק את החיים ואת האנושיות בהודה וגבורתה'. דוקא האידיאלים הגדולים, הם המחזיקים את החיים המעשיים, בהודם ובגבורתם. מי שיחפש מנהיגים "פרגמטיים", אנשי עורמה קשרים כח וכסף, ימצא שוקת שבורה. רק כשנבין, שמנהיגות פוליטית ישראלית, מתחילה ברוח גדולה, באידיאלים נישאים, נזכה למנהיגות מעשית ראויה, שתגשים את החזון האידיאלי האמיתי של מדינת ישראל.

כינור שופר וחצוצרות

חצוצרות הכסף שימשו אך ורק את משה רבינו, משום שהן היו סוד מנהיגותו היחודית. כך מסביר רבינו בחיי, 'ובעבור שעלתה השגתו להתנבא בשם הגדול מדת רחמים, לכך צוה אותן לעשותן של כסף.. שהיה שומע מתוך התקיעה, הוא קול השם המיוחד, והוא לבדו המשיגו והמתבונן בו.. ולפי שלא עלה שום נביא למדרגה זו.. לכך צוהו שלא ישתמש בחצוצרות אלא הוא לבדו לא זולתו.. ומרוב קדושות החצוצרות ובהיותם כלי שההשגות נרמזו בו, היו טעונין גניזה.. ומטעם זה לא נשתמש בחצוצרות אפילו יהושע תלמידו שלא עלתה השגתו בכך, אמנם נשתמש בשופר להודיע בו להיות מדת הדין מתוחה כנגד האויבים כי היא מדתו, וגם היא מדתו של דוד שנשתמש בכינור, והיא התכלת הצבוע מדם חלזון שהוא הדג המצוי בים כנרת שלכך נקראת מדה זו "כינור דוד" שהיה מנגן מאליו. נמצאת למד, שכל אחד ואחד נשתמש בכלי הראוי לו לפי השגתו ונבואתו ומדתו שהוא שואב ממנה..'. אומר רבינו בחיי, מעלת מנהיגותו של משה, רמוזה בחצוצרות הכסף, מדרגת מנהיגותו של יהושע, בשופר, ומנהיגות דוד המלך, בכינור.

זו לא רק שיטת העבודה החיצונית של המנהיג, אשר מעצבת את מנהיגותו, כי אם המעלה הרוחנית ממנה הוא שואב. דרכו של המנהיג לאחד ולקבץ את העם סביבו, היא פועל יוצא של מדרגתו הרוחנית. מדרגתו זו, היא אשר מעצבת, את אופי כלי מנהיגותו. משה רבינו, התנבא מאור הרחמים הגדולים, לכן השתמש הוא ורק הוא, בחצוצרות הכסף. מנהיגות מלכותית נבואית שמימית, המביאה לעם, את דבר ד', על כל צעד ושעל. יהושע בן נון לא הגיע למדרגה זו, ולכן הנהיג את עם ישראל בשופר, הרומז לבינה הנשמטית. מנהיגות רוחנית עמוקה, שמעוררת את העם לשפר את מעשיו, ולהתעלות לתשובתו וחרותו. אך מה פשר מנהיגותו של דוד המלך שהיתה בכנור?

מלכות כנור דוד

כתב רבינו בחיי, '..התכלת הצבוע מדם חלזון, שהוא הדג המצוי בים כנרת, שלכך נקראת מדה זו "כינור דוד", שהיה מנגן מאליו'. תכלת, כנרת, כינור, מנגן מאליו. מה כונתו? אמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא', ברכות ג:, 'כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה, בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר'. כתב מרן הרב, אורות הקודש א' רמא', 'האדם הוא סולם, שמלאכי אלוקים עולים ויורדים בו, ונימי הנשמה הנם הכינור, שהולכת הזרמים והובאתם, מנעימות עליהם נועם קולם..'. וכן באורות הקודש ב' שלד', 'הגלים העליונים פועלים על נשמתנו בלא הרף. תנועות הרוח הפנימיות שלנו, הרי הן תוצאות מאותן ההמיות שהכנור הנשמתי שלנו הומה, מתוך הקשבותיו שהוא מקשיב, את הד קול האצילות העליונה'. אומר לנו הרב, זרמי הרוח הצפונית, רוח אלוקית צפונה, הם אשר פרטו על מיתרי כינורו הנשמתי של דוד המלך, שהיה מנגן מאליו. רוח הקודש, היתה מנגנת ופורטת על מיתרי נשמתו של דוד מלכנו, והוא היה מתנגן במוזיקה האלוקית הקדושה, וכך הופך לכלי ראוי, להתגלות אור ד' בארץ. זהו הסוד של המלכות, שאין לה מצד עצמה כלום. שכל מנגינתה אינה אלא זרמי רוח אלוקית, הפורטת על מיתרי נשמתה, בתוך אישיותה, ופורצת מתוכה להנהיג את ישראל. זהו גם סוד התכלת, מהחלזון של ים כנרת, הרומזת לכינור דוד. כך כתב רמב"ן, במדבר טו' לח', שהתכלת, 'רומז למדה הכוללת הכל, שהיא בכל, והיא תכלית הכל..'. המלכות הארצית המכלילה, שמחברת ומחברת הכל, לראשית הכל, זוהי התכלת היא המלכות, מלכות כינור דוד.

עתה נוכל להבין, מדוע לא די בהתרוממות הענין, למסע בני ישראל. למה צריך גם את החצוצרות? ובכן, לפעמים הענין מתרומם, ועם ישראל צריך ליסוע למדרגה חדשה, להתעלות לתקופה חדשה, אבל אם אין מנהיג שיחצצר, שיאחד את העם סביב דבר ד', שיסביר לכולם, כי הגיע הזמן ליסוע, ולאן נוסעים ואיך, אז העם עלול לעמוד במקום, ולהתעכב במהלך גאולתו. לכן, אין זה מספיק שהענין התרומם. האור האלוקי מבקש לו מנהיג כלבבו, כינור נאמן בעל ענוה, שיוכל לנגן בו את מנגינתו. שמתוך מיתרי נשמתו, יתנגן הניגון של הדור כולו, הצמא כל כך למסע, וכואב את כאב העמידה במקום. הגיעה העת, לגלות את הסוד הלאומי שלנו, את העומק הרוחני של חצצון תמר.

חצצון בחצות הלילה

פתחנו את שיעורנו, בכך שחצצון תמר נזכרת לראשונה, בענין מלחמת ארבעת המלכים. הפרשה ההיא נפתחת במילים, בראשית יד' א', 'ויהי בימי אמרפל...'. פירש רש"י, 'אמרפל הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש'. מתארת התורה את נמרוד, שם י', 'הוא היה גיבור ציד לפני ד', על כן יאמר, כנמרד גיבור ציד לפני ד'. פירש רש"י, 'גבור ציד, צד דעתן של בריות בפיו, ומטען למרוד במקום. על כן יאמר כנמרוד, על כל אדם מרשיע בעזות פנים, יודע רבונו ומתכוין למרוד בו, יאמר זה כנמרוד גבור ציד'. כשאברהם אבינו מכה את נמרוד, נאמר שם יד' טו', 'ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכם...'. אומר המדרש, תנחומא לך לך ט', 'אמר לו הקב"ה לאברהם, אתה עשית הרג בשונאי, מחצי הלילה עד הבקר, חייך אני אעשה הרג בשונאי בניך, מחצי לילה עד הבוקר, ובמדה זו אני פורע להם, הדא הוא דכתיב, ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור...'. לא לחינם מזכירה התורה באופן מיוחד את עין גדי, בענין מלחמת אברהם בנמרוד, ודוקא בשם הנעלם חצצון תמר. בהכאת נמרוד בחצות הלילה, ייסד אברהם אבינו לדורות, את הסוד הגדול של חצות לילה, הרמוז בשם חצצון תמר. נסביר הדברים.

אומר דוד המלך, תהלים קיט' סב', 'חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך'. אומר הזוהר, לך לך צב:, 'מאי קא חמא דוד דאיהו אמר חצות לילה ולא בחצות לילה? מדוע אמר דוד המלך, חצות לילה אקום ולא בחצות לילה? מסביר הזוהר, 'אלא חצות לילה ודאי לקב"ה אמר הכי. וכי קב"ה הכי אקרי? אין...'. דוד המלך מכנה את הקב"ה חצות לילה, ופונה אליו ואומר, חצות לילה, היינו, הקב"ה, אקום להודות לך. על שם מה מכנה דוד את הקב"ה חצות לילה? אומר הזוהר, 'שעתי קמייאת דליליא, כל דינין דלתתא מתערין.. בפלגות ליליא ממש, קב"ה אתער בגנתא דעדן ודינין דלתתא לא משתכחון.. מנלן? מאברהם, דכתיב ויחלק עליהם לילה, במצרים, ויהי בחצי הלילה, ובאתרין סגיאתן באורייתא הכי אשתכח, ודוד הוה ידע.. דמלכותא דיליה בהאי תליא. ועל דא קאים בההיא שעתא ואמר שירתא'. אומר הזוהר הקדוש, שעות ראשונות של הלילה, כל הדינים מתעוררים. בחצי הלילה ממש, הקב"ה כביכול מתעורר ובא לגן עדן, ודינים שלמטה לא נמצאים. מנין לנו? מאברהם שנאמר בו, ויחלק עליהם לילה, מגאולת מצרים שנאמר בה, ויהי בחצי הלילה, ובמקומות רבים בתורה כך אנו מוצאים. מסיים הזוהר בסוד הגדול ואומר, ודוד המלך ידע, שהמלכות שלו בחצות הלילה היא תלויה, ולכן היה עומד בחצות הלילה ואומר שירה להקב"ה. מדוע מלכותו תלויה היתה בחצות?

תיקון חצות

כתב מרן הרב קוק, אורות המלחמה י', 'בהופעת הזיו של קדושת ישראל ברוממותו, אין אחיזה לכל זונים, לכל העומדים מבחוץ, לבסס איזה מוסד הדוחק רגלי אור ישראל, לבצר איזו הארה מיסתית, מכונה אמונית, אשר תוכל עמוד חוץ ממציאות האומה, כבודה ושפעת יקרת קדשה'. כשאור השכינה מתגלה בישראל, אי אפשר להמציא דת,

שתנסה לדחוק את רגלי ישראל, ולומר ש'ד' עזבם, חלפה שעתם, ומעתה עמים אחרים באים במקומם. כי האור הגדול המאיר בישראל, לא מאפשר לשום חיקוי עלוב, להציג עצמו, כעם ישראל החדש.

ממשיך הרב, 'מירידת העולם והשפלת הנשמה הישראלית, נפרד היחוד העליון ממקור אחדותו...'. בשל נפילתו הרוחנית של ישראל ויציאתו לגלות, לא יוצא אל הפועל, היחוד שבין השכינה לבעלה, החיבור הגלוי והפלאי, שבין ישראל לאלוקיו. אין בית מקדש, ואין השראת שכינה, אין נביאים, אין סנהדרין ששכינה עליהם במשפטיהם, ואין מלכות בית דוד ששכינה עליה במלכותה. 'בעולם החיים לא יופיע כי אם נגהי הזהרורית של היחוד התחתון, הנשאב מהבורות השאובים ויד זרים בו נוגעת'. רק חיבור הבנוי על לימוד הלכה שכלי בלבד, אפשרי בזמן גלות. האור הנשמתי המאיר בתוך סעיפי ההלכה, נכסה. כיון שהפכה התורה לגילוי שכלי בלבד, נטול הופעת נשמה במלואה, נעשית התורה פגיעה כביכול, למכוונות אמוניות חיצוניות, המנצלות את מצבנו לטעון, שגם הן יכולות בדיוק כמונו. כי כל זמן שמדובר בעניינים שכליים בלבד, גם בגוים יש חכמה שכלית.

אומר הרב, 'קמים נבוני לבב בחצות לילה, וידיהם על חלציהם כיוולדה: על צרת העולם, צרת ישראל, צרת השכינה, צרת התורה, הם בוכים ומבכים. ויודעים הם ומכירים את עמק הצער במקורו ובתולדותיו. יודעים הם, שכל הצרות והמשככים, כל נהרי נחלי הדמים הנשפכים, כל התלאות והנדודים, כל הבוז והמשטמה, כל הרשעה והזוהמא, אינם אלא תולדה קלושה מהד הקול של אותו הצער העליון, צער השמים, צער השכינה...'. נבוני לבב, לומדי הקבלה, יודעים, שהחיבור בין השכינה לבעלה, אמור היה להתרחש בחצות הלילה. זוהי השעה בה השכינה מתרפקת על דודה. יחוד עליון זה, הוא מקור כל השמן הארץי, כח השפע היורד ומאיר את כל מישורי חיינו כולם.

מי זאת עולה מן המדבר

זהו הסוד של חצצון תמר. 'חצצון', מלשון חיבור, ומלשון חצות לילה. 'תמר', מלשון מיתמרת ועולה. משום שבחצות, עולה השכינה ומיתמרת, עולה ומתרפקת על דודה.

נאמר בשיר השירים ח' ה', 'מי זאת עולה מן המדבר, מתרפקת על דודה...'. פירש רש"י, 'מי זאת, הקב"ה ובית דינו אומרים על כנסת ישראל, מי זאת, כמה היא חשובה זאת, שנתעלתה מן המדבר בכל מתנות טובות, שם נתעלתה במתן תורה ובדבוק שכינה, ונראית חבתה לכל, ועודנה בגלותה. מתרפקת על דודה, מתחברת על דודה, מודה שהיא חברתו ודבוקה בו'. העליה מן המדבר של עין גדי, להתחבר עם הדוד בירושלים, היא כעין חזרה ארץ ישראלית, על עלית ישראל במדבר, להתחבר אל הקב"ה. העליה מהחצי הראשון של הלילה, החצי המדברי המלא בדינים ומזיקים רח"ל, אל החצי השני, המתחיל בחיבור עם ד', ושואף לעלות השחר, לגאולה העולה כשחר פרוש על ההרים. בכל זאת, ישאל השואל, מדוע העליה צריכה להיות מן המדבר דוקא? למה חצות הלילה, זמן החיבור הגדול בין השכינה לבעלה, צריך להיות באמצע חשכת הלילה?

הסוד של עין גדי

עד כה למדנו, שהמילה חצצון היא מלשון חיבור. אבל למילה זו הרי יש משמעות בדיוק הפוכה. מסכת בבא בתרא מתחילה במילים, 'השותפין שרצו לעשות מחיצה...'. הם שותפים, ורוצים לחצוץ ביניהם, היינו להפריד. 'אמר ר' חייא בר אשי אמר רב', סוכה ה'; 'שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני'. חציצין, כללי חציצה במקוה, היינו דברים שחוצצים ומפרידים בין המים לאדם הנטהר. וכן מחיצין, כללי מחיצות, כתלים מפרידים. אז איך אמרו המפרשים במשלי הנ"ל, שחוצץ הוא איסוף וקיבוץ?

אפשר להציע, על פי דברי הרב קוק, קובץ ה' קעז', 'המינות יצאה בראשיתה, בהכרזת החסד והאהבה, בשאלת איך מעשרים את התבן ואיך מעשרים את המלח, איך משלמים טוב לרעים, ואיך מברכים את המקלל. וסופה, חרב ודם, אכזריות ורצח, מלחמות דמים שאינן פוסקות, ומשטמה עמוקה בין עם לעם, בין שבט לשבט ובין איש לאיש. והיינו דאמור רבנן בשיח סוד קודש, סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירודא, וסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים בחיבורא'. אחדות מתחילה במחיצה ראויה. גברים ונשים אינם יכולים להתפלל ביחד. המשיכה הגופנית, מפריעה לריכוז הנשמתי, המתעלה מעל למיצרי הגוף. אבל על ידי מחיצה, גברים ונשים כן יכולים להתפלל ביחד. מחיצה בריאה וראויה, היא המאפשרת לחצוץ ולחבר. הקדושה מתחילה בפירוד של מחיצות כביכול, ודוקא כך, מביאה היא לידי חיבור חוצץ ומאגד.

דברים קדושים אלו ודאי נכונים, אבל נראה להציע הבנה נוספת בענין זה. אמרו חז"ל, שיר השירים רבה א', 'בכרמי עין גדי, זה אבינו יעקב, שנכנס בכרום פניו, מתפחד בהכלמו אצל אביו, ולבש בגדי גדי עזים, ונטל הברכות שהן עין עולם'. מעין העולם, מקור השפע, נפתח בחצות הלילה. ברכת חצות זו, ניתנה לאברהם אבינו, שמסרה ליצחק אבינו, שמסרה ליעקב אבינו. אבל מסירתה ליעקב, היתה כרוכה בהתמודדות לא קלה. יעקב אבינו נאלץ להתמודד עם עשיו, שהיה צד את אביו בפיו, ומרמהו בדבריו. מציג עצמו כצדיק, בשעה שמעשיו רעים עד מאד. עד שנאלץ יעקב להשתמש בגדי העזים, בשעיר המזכיר את עזותו של עשיו דוקא. זוהי תמצית ההסטוריה היהודית.

במהלך ההסטוריה העולמית, אנו כורמים ואוספים את האורות, שבאות ממעין העולם, מברכת אברהם אבינו. אבל מלאכת האיסוף של ניצוצי האורות, כרוכה בהתמודדות עם הרבה מאד מחיצות מפריעות. מלאכה קשה. מלמדת אותנו התורה, שמתוך המחיצות עצמן, מתוך ההפרדות והבעיות, מעלים אנו את האורות. לכן, לא די לומר, שמעין הברכה, כרוך בלבישת בגדי עזים. יש להוסיף, ולומר שמדובר בחצצון תמר. היינו, בחיבור שמיתמר ועולה, דוקא מתוך התמודדות עם המחיצות המפריעות כביכול. היחוד הקדוש של חצות הלילה, דוקא באמצע הלילה. כמאמר מלך המשיח, הקדמת זוהר ד., 'מאן מנכון די חשוכא מהפכן לנהורא, וטעמין מרירא למתקא, עד לא ייתון הכא, מאן מנכון דמחכאן בכל יומא, לנהורא דנהיר, בשעתא דמלכא פקיד לאילתא, ואתייקר ואתקרי מלכא מכל מלכין דעלמא...'. אומר משיח, מעלת היודע להפוך חושך לאור, היא מעלת הממתין בחושך שבתחילת הלילה לאור חצות, בו מתחבר הקב"ה עם השכינה.

כשדוד המלך בורח משאול, הוא מתחבא בעין גדי, כפי שאומר הנביא, שמואל א' כד' א', ויהי כאשר שב שאול מאחרי פלשתים, ויגידו לו לאמר, הנה דוד במדבר עין גדי. שאול רודף אחרי דוד, והקב"ה מזמן לדוד את האפשרות להרוג את שאול. דוד אינו מוכן לשלוח יד במשיח ד'. היה קשה לו לדוד. שאול הפך את חייו, לחיים של נדודים בריחה סכנות ומצוקות, והנה הוא יכול לצאת מזה. בכל זאת, בתוך החושך, הוא יודע להבחין בין טוב לרע. דוקא שם, בעין גדי, כשרואה שאול את דוד, מתעלה מן המדבר, מתוך החוצצים והקוצים, באצילות מלכותית נאמנה לדבר ד', מעל לכל כאביו, דוקא שם, מודה לו שאול ואומר לו, 'ועתה הנה ידעתי, כי מלך תמלוך, וקמה בידך ממלכת ישראל'. זהו הכח של עין גדי, של המעין שבתוך המחיצות, הממתין בחשכה עד לפקידת האילה, עד לחצות הלילה, שתיתמר השכינה, ותדבק בבוראה. דוקא במדבר עין גדי, שם הוא חצצון תמר, ההולכת ועולה ירושלימה.

הנצחון על עמלק

למדנו, שבמלחמת יהושפט בעין גדי, מוזכרים העמלקים השכנים, ועוד הרבה לפני כן, בהזכרת חצצון תמר במלחמת אברהם ונמרוד, מודגשת השכנות לעמלק, 'ויכו את כל שדה העמלקי, וגם את האמרי הישב בחצצן תמר'. אומר שם רש"י, 'עדיין לא נולד עמלק, ונקרא על שם העתיד'. עמלק עוד לא נולד, אבל התורה רואה צורך להדגיש, שזהו השדה שיירש עמלק בעתיד, בצמוד לחצצון תמר. מה העניין?

עמלק היה הראשון להילחם עם ישראל. אומרת התורה, דברים כה', 'זכור את עשה לך עמלק.. אשר קרך בדרך..'. אמר שהכל מקרה. המכות, יציאת מצרים, קריעת ים סוף, הכל מקרה. עד שאומרת התורה, שמות יז' טז', 'כי יד על כס י-ה מלחמה לד' בעמלק מדור דור'. פירש רש"י, 'נשבע הקב"ה, שאין שמו שלם ואין כסאו שלם, עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם'. המן העמלקי אומר, אסתר ג' ח', 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד..'. הם אחד, מייחדי שם ד', מתחברים עימו בחצות הלילה, למרות כל החושך. אבל כרגע הם מפורדים, זה הזמן להילחם בהם. עמלק, הוא מלכות הפירודיות, החציצה בין ישראל לד', וממילא, בין העולם לבוראו. לכן, עין גדי הוא חצצון תמר, המקום שתוכן קדושתו בהתעלות השכינה להתחבר לבוראה, למרות ומתוך כל החוצצים והמפריעים, הוא עומד בשכנות מלחמתית, נגד עמלק.

מלכות האפרסמון

עתה נוכל להבין את הסוד הגדול של דוד המלך, שמלכותו היתה תלויה בחצות הלילה. סודו זה, רמוז ומתבטא בשמן האפרסמון האגדי, שמן ארצנו, שבכרמי עין גדי. פסק הרמב"ם, הלכות מלכים א' י', 'אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון..'. מי שאינו מבית דוד, ואינו רשאי להימשח בשמן המשחה, ימשח באפרסמון. מהו הסוד המלכותי של האפרסמון?

אמר ר' שמעון בר יוחאי, זוהר תרומה קכז., 'אפרסמון דא היכלא עלאה טמירא גניזא, אפריון דא היכלא דלתתא, דלית ביה סמך, עד דאסתמיך מגו היכלא עלאה.. בשעתא דסתים ואתגניז בגויה, גו נהורא עלאה לעילא, כדין איהי קיימא בדיוקנא דאת סמך.. ובשעתא דהדרא ויתבא רביעא על בנין לתתא לינקא לון, כדין איהי קיימא בדיוקנא דאם ם רביעא סתימא לגו ארבע סטרין דעלמא..'. כדי להבין באמת את דברי זוהר, יש צורך ללמוד קבלה. אבל אנו במדרגתנו, ננסה להוציא מדברי ר' שמעון, הבנה על דרך הדרש.

אפרסמון הוא ההיכל העליון הגנוז. 'אפריון' לעומתו, הוא היכל השכינה הקדושה, המופקדת על הארת העולמות הנבראים. האות י' באפריון, מחליפה את האותיות ס' ומ' באפרסמון. האות ס' באפרסמון, מבטאה מצב בו ההיכל העליון, מסתגר במקורו העליון, כמו העיגול הסגור של אות ס'. האות ם' בצורתה הסופית, רומזת לארבע רוחות העולם, ומבטאה את המצב בו ההיכל העליון, מתנהג כמו אמא שמניקה את הבנים. האור הזה כולו, מאיר להיכל התחתון, לאפריון השכינה, ורמוז באות י' שבו.

מלכות דוד המלך, כמו כל מלכות ומנהיגות בישראל, צריכה להיות אפריון מלכות, המכוון אל מול האפרסמון העליון. מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע. כתר מלכות ארצי, שיונק מהכתר העליון. האור הזה, גנוז בשמן המשחה, שקידשו משה רבינו. אבל את המלכים שלא היו מבית דוד, משחו באורו הטבעי של שמן האפרסמון.

ארבעה דרכים לקימת חצות

כתב מרן הרב, אורות הקודש ג' שג', 'ארבעה דרכים ישנם לקימת חצות'. ד' דרכים, להנהיג את עם ישראל ולחברם לאביהם שבשמים.

'האחד, החזרת הנשמה להגוף בדיוק, הבאה מתוך הרגשה פנימית בעילוי העולמות ויקיצתם בנקודת חצות לילה'. מנהיג שמרגיש במוחש את הנעשה בשמים, חש בביורר איך בשמים מתחברת השכינה לבעלה, מתעורר ומעורר את העם. זו מדרגת משה רבינו, חצוצרות הכסף.

ממשיך הרב, 'הב', על ידי רוח צפונית, הבאה על ידי כינור, התלוי למעלה ממראשותיו של דוד מלך ישראל החי וקים'. רוח אלוקית צפונה, הפורטת על מיתרי נשמתו, ומעירה אותו, להתעורר ולעורר את העם. זוהי מדרגת דוד המלך.

ממשיך הרב, 'הג', על ידי קול התרנגול, המכריז ואומר, קומו ישנים מתרדמתכם'. זוהי מדרגה של חכם בית המדרש, הנותן שיחת מוסר לעם. מדרגה שיחסית חווינו בדורנו.

ממשיך הרב, 'הד', על ידי מכונה מעשית, כמו התיקלא, ומשקלי השעות'. בזוהר ובתלמוד, יש תאור של מכונות שונות, ששימשו כשעון מעורר לקימת חצות. זוהי מנהיגות חיובית, שבנויה על "קמפיין" שטחי, מיכני, של שיקולי כלכלה ובטחון.

מסיים הרב, 'ולפעמים באים כל הכחות יחד ומעירים, עורי עורי, דבורה, עורי עורי דברי שיר'. ארבע פעמים 'עורי'. שימוש בארבעת הדרכים גם יחד, לעורר את העם.

היום אנו חווים מנהיגות מאד מיכנית, ברמת שיעון מעורר, ולפעמים גם את המדרגה השניה מלמטה, של קול התרנגול המעורר. אבל צמאים אנו כולנו, לקימת חצות, להתעוררות לאומית אחדותית, אשר תבוא על ידי מנהיגות, שתפעל מתוך כינור נשמתית, שעם כל המעשיות הארצית שלה, תתנגן במוזיקה האלוקית הקדושה, ותזכנו בתיקון חצות אמיתי ועמוק.

אמנם שאיפתנו הגדולה, שאיפת העולם, היא לשוב לחצוצרות הכסף של משה רבינו, וכפי שאומר המדרש, ספרי בהעלותך עו', בפירוש הפסוק, 'וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורר אתכם, והרעותם בחצצרת..' - 'במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר.. שישראל נושעים ממנה ואין אחריה שעבוד..' אבל קודם שנגיע למדרגה זו, עלינו להתעלות למדרגת הכינור הנשמתית של דוד המלך. מנהיגות חדשה לישראל.

בברכת בנין הארץ והמקדש לכל עם ישראל

אורות לדרך – להתחיל את היום באורות..

10 דקות יומיות מתורת הרב קוק - ישירות לתיבת הדואר שלך!

הצטרפו למאות המנויים חינם! – orot.laderech@gmail.com

לתפוצה בדוא"ל

לתפוצה בווטסאפ

לשיעורים מוקלטים היכנסו לאתר -

רוח ירושלמית yerushalayim.org.il

המעוניינים לתרום או לסייע בהפצה - כתבו לנו בדואר אלקטרוני -

toratharav@gmail.com

או התקשרו למשה: 050-6-238-938